

ONTO-TELEOLOJİK BAKIŞLA TÜRKİYE'DE KURUCU İKTİDARLAR

Ali AKKAYA¹

Öz

Toplum halinde yaşıyor olmanın ortaya çıkardığı kaçınılmaz sonuç olarak yöneten ve yönetilen ayrımı genellikle yönetenlerin lehine bir süreç olarak görülür. Ancak yönetilenler sistemin dışında kalamayacakları gibi, yönetenler tarihin her döneminde belli teamül, gelenek, yasa ya da kurallarla bağlı kılınmışlardır. Tüm bu kural, kaide ya da teamüller yönetilenleri, kurulmuş olan iktidarın temelini oluşturan kurucu iktidarın bir parçası yaparken; yine bu kural ya da kaideler yönetenlerin meşruiyetlerinin kaynağıdır da. Bu doğrultuda kurucu iktidar yalnızca modern anlamda anayasaların yapımına bir atfın ötesine geçerek, siyasi iktidarın kullanımının hemen her döneminde meşruiyet koşuludur. Ülkemizde oldukça az çalışılan kurucu iktidar bahsi de bir önceki ifadeyle bağlantılı olarak modern anayasacılıkla ilişkili olarak ve yalnızca konunun teknik kısmıyla ilgili olarak ele alınmıştır. Kurucu iktidarı felsefi boyutuyla ele alan İşsevenler (2019) ise konunun teknik boyutunun ötesine geçerek felsefesini irdelemektedir. Nedenler teorisi ile potansiyel-edim karşıtlığı çerçevesinde kurucu iktidarı felsefi bir tahlilden geçiren yazar; geleneksel ve modern dönemlerdeki farkı ortaya koymamızı sağladığı gibi bağlayıcı kurallar bütünü olarak anayasa, kural, teamül ismi her ne olursa olsun yöneten ile yönetilen arası ilişkiyi belirleyen hukuki mevzuatın her veçheden incelenmesini mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada da İşsevenler'in bu perspektifi doğrultusunda Osmanlı'nın geleneksel ve modern dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'ndeki kurucu iktidarlar analize tabi tutulmuştur. Denilebilir ki; Türkiye'de anayasaların kurucu iktidarının bir unsuru olarak toplum kendisindeki bu gücü edimselleştirememiş, devlet de bu edimin gerçekleşmesi ihtimaline hep endişe ile bakmıştır.

Anahtar Kelimeler

Kurucu iktidar
Kurucu iktidarın onto-teleolojisi
Türk Anayasal gelişmeleri

Makale Hakkında

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi : 07.09.2020
Kabul Tarihi : 14.11.2020
E-Yayın Tarihi : 30.11.2020

CONSTITUTIVE POWERS IN TURKEY FROM AN ONTO-TELEOLOGICAL PERSPECTIVE

Abstract

As an inevitable result of living in a society, the separation of governing and being govern is often seen as a process in favor of those who govern. But just as the governed ones cannot remain outside the system, the rulers have been bound by certain customs, traditions, laws or rules in every period of history. While all these rules, bases or commands make the governed ones a part of the constituent power that forms the basis of the established power; these rules or bases are also the source of the legitimacy of those who govern. This In line with this, the constituent power can only be used to make constitutions in the modern sense going beyond a reference, in almost every period of the exercise of political power legitimacy condition. The constituent power topic, which is very little studied in our country, has been handled in relation to modern constitutionalism in connection with the previous statement and only in relation to the technical part of the issue. İşsevenler (2019), who handles the constitutive power in its philosophical dimension, examines its philosophy by going beyond the technical dimension of the subject. The constitutive power is passed through a philosophical analysis within the framework of the theory of causes and the potential-effect opposition. This analysis allows us to reveal the difference between traditional and modern periods. In addition, as a whole of binding rules, the constitution, rules, practices, such as whatever name, make it possible to examine the legal legislation that determines the relationship between the governing and the governing from all angles. In this study, in line with İşsevenler's perspective, the traditional and modern periods of the Ottoman Empire and the constitutive powers in the Republic of Turkey were analyzed. It can be said that; as an element of the founding power of the constitutions in Turkey, the society has not been able to actualize this power in itself, and the state has always looked at the possibility of this actualization with concern.

Keywords

Constitutive Power
Onto-teleology of constituent power
Turkish constitutional history

Article Info

Research Article
Received : 09.07.2020
Accepted : 11.14.2020
Online Published : 11.30.2020

Kaynakça Gösterimi: Akkaya, A. (2020). Onto-Teleolojik Bakışla Türkiye’de Kurucu İktidarlar. *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 1 (1), 64-78.

Citation Information: Akkaya, A. (2020). Constitutive Powers in Turkey From an Onto-Teleological Perspective. *Journal of Society, Economics and Management*, 1 (1), 64-78.

GİRİŞ

Anayasa, temelde devleti şekillendiren metindir. Anayasanın kısa ve nihai olmayan bu tanımından hareketle, anayasadan önce devlete eğilmek anayasanın muhteviyatını kavrayabilmek için yerinde bir başlangıç olabilir. Devlet, ‘modern’ anlamdaki tanımı üzerinden gidilecek olursa; ülke, millet ve egemenlik olarak sıralanan üç unsur ile tarif edilir (Teziç, 2009: 117). Bu unsurlara daha farklıları eklenerek yeni tanımlar da yapılmıştır² ve fakat zikredilen unsurlardan herhangi biri çıkarıldığında yapılan yeni tanım devleti ya da siyasi iktidarı tanım gereği modern öncesi zamanlara taşır (Doehring, 2002: 23). Bir nüans noktası olarak modern, malumdur ki; topluma ilişkin tüm süreçlerin geleneksel olanın aleyhine olacak şekilde akamete uğratarak yeniden inşa edilmesine işaret eder. Devletin asgari üç unsurdan münezzeh olduğu dönemlerde ya da bir diğer anlamıyla geleneksel siyasi iktidarlar döneminde her ne kadar metin şeklinde olmasa da şekillendirici bir takım teamül ya da kaidelere sahiptir daha net bir ifadeyle “*hukuksuz toplum yoktur*” (Akal, 2016: 160; Eroğul, 2009: 17). Ancak anayasayı modern kılan durum yazılı olması değildir nitekim aksi örneklerine modern dönemde de rastlanılmaktadır. Anayasayı modern kılan durum esasında modernitenin ön kabullerinde saklıdır. Şöyle ki; modern olan ilk olarak bilginin kaynağının değişmesidir (Touraine, 2016: 25) ki bu da modern ve geleneksel siyasi iktidar pratiklerinin temellerini birbirinden farklı kılan bir durumdur. Bu anlayışın bir sonucu olarak anayasayı ya da siyasi iktidarı şekillendiren yasayı modern kılan, bu yasanın meşruiyetinin kaynağının gökyüzünden yeryüzüne inmiş olmasıdır (Akal, 2016: 16).

Bu karmaşık girizgâhın akabinde, konuya daha yakından bakılacak olursa; modern dönemin bir unsuru olarak anayasa, ilk örneklerine Batı Avrupa ve Amerika’da rastlanan bir olgudur. Batı dillerindeki anlamı da Latince ‘kurmak’ anlamına gelen ‘constitutio’ fiilinden türetilmiştir (İşsevenler, 2019: 49). Etimolojik kökeni itibariyle anayasa kavramı, kurmak ile yakından ilişkilidir ve devletin kuruluşuna ya da inşasına bir göndermedir denilebilir. Nitekim anayasa hususunda konu ile bağlantılı en önemli olgu da bizzat kurucu iktidardır ve kurucu iktidar, “*anayasayı yapma ve değiştirme iktidarı*” (Gözler, 1998: 10) şeklinde tanımlanmaktadır. Esasında bu tanım, kurucu iktidarın sınıflandırılmasına ilişkin bütüncül bir tanımdır ki; anayasayı yapan iktidar aslî kurucu iktidar iken anayasayı değiştiren iktidar ise tâli ya da türev kurucu iktidar olarak adlandırılır (Teziç, 2009: 156). Bu haliyle gerek anayasa yapmaya gerek de değiştirmeye muktedir bir güç olarak kurucu iktidar anayasa hukukunun da temel inceleme konularından birini oluşturur ve fakat Türkiye’de bu konuya ilişkin çalışmaların sayısı oldukça azdır ve bu çalışmalar da temelde kurucu iktidarın muhteviyatına ilişkin incelemeler şeklindedir. Türkiye’de kurucu iktidara felsefi bir bakışla yaklaşan ilk çalışma Orhan Vahdet İşsevenler (2019) tarafından doktora tezi olarak hazırlanan ve daha sonrasında kitap haline getirilen “Kurucu İktidarın Eleştirisi: Anayasanın Maddi ve Fail Nedeni” isimli çalışmadır. Diğer çalışmalardan farklı olarak İşsevenler (2019: 63), kurucu iktidarı onto-teleolojik olarak isimlendirdiği çerçevede ele almaktadır (Gürler, 2019: 172-173).

Kurucu iktidarın onto-teleolojik analizi çerçevesinde, Osmanlı-Türk anayasal gelişmelerinin seyrinin takibi, Türkiye’de kronik bir problem olarak var olagelmiş anayasa sorununun anlaşılmasında farklı

bir bakış açısı sunabilir. Bu doğrultuda ilk olarak kurucu iktidarın onto-teleolojik anlamı özetlenemeye çalışılacak olup; akabinde Osmanlı geleneksel döneminden günümüze değin gerçekleşen anayasal gelişmeler değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

1. Onto-Teleolojik Bakışla Kurucu İktidar

Giriş bölümünde, modern anayasaları daha önceki anayasal metinlerden ayıran bir özellik olarak meşruiyetinin kaynağının insan olmasından bahsedilmişti. Bir anayasanın ki geleneksel anlamda olsun modern anlamda olsun geçerliliğinin ilk ölçütü onun meşru kabul edilmesidir. Bir anayasal metin meşru kabul edilmekle ona bağlı olarak gerçekleştirilen ikincil faaliyetler de meşru kabul edilir ki bu da bir iktidarın, otorite olarak kabul edilmesinin ön şartıdır bir diğer ifade ile meşru olmak, potansiyel halde olmaktan (potentia) edimsel hale gelmektir (auctoritas) (İşsevenler, 2019: 249). Böyle bir durumdaki iktidar kurulmuş olan iktidardır ve devletin yetkilerini kullanmaya haizdir (Gözler, 1998: 14).

Meşruiyet, İşsevenler’de çalışmanın sonunda yer alır bu doğrultuda tersten bir okumayla devam edilecek olursa, gündelik hayatta karşılaştığımız devlet olgusu tespit edildikten sonra bunun bir önceki aşaması; insanların bir devlete sahip olmalarıdır ya da yöneten-yönetilen olgusunun varlığının meşru kabul edilmesinin gerekçesidir. Bu hususta İşsevenler, toplumsal sözleşme anlayışından ziyade Fichte ve Hegel çizgisinin ileri sürdüğü “tanınma” anlayışını kaynak olarak almaktadır. Fiili olarak var olanın hukuki anlamda varlık kazanmasının, norm haline gelmesinin şartı tanımadır (İşsevenler, 2019: 219). Tanınma ise çatışma ya da uyum içerisinde olsun, kişi veya grupların bir toplum olma yolunda attıkları bir adımdır ve bu yolla bu kişi veya grupların istikrarlı bir ilişki kurmasının yoludur (İşsevenler, 2019: 222). İnsanlar kendi bireyselliklerinden ya da Hegel’ci bakışla söylenecek olursa, aileden çıkarak, bireysel ile toplumsal olanın birlikte var olduğu sivil topluma ve oradan da nesnel ile öznelin ya da bireysel ile toplumsalın örtüştüğü devlet aşamasına ancak tanınma ile geçerler ki bu durum toplum sözleşmecilerindeki gibi iradi değil bilakis insanın bireysellikten kurtularak özgürleşmesi için bir zorunluluktur (İşsevenler, 2019: 229-231).

İnsanlar veya gruplar arasında tanıma gerçekleştikten ve devlet kurulmadan önce ve ayrıca kurulan devletin devamlılığını sağlayacak olan yasanın mahiyetinin belirlenmesi bir diğer sorunsaldır ki bu aynı zamanda kurucu iktidarı da bağlayan bir durumdur. Kurulmuş iktidarın bağlı olacağı, toplumu ve kurulan yeni devleti şekillendirecek olan yasanın kaynağı olan kurucu iktidarı da bir şekillendiren olarak toplumun kendi hukuk anlayışı bizzat kendi uhdesinde saklıdır. Koyulacak olan norm, toplumda gizli olanın keşfedilmesiyle meşruiyet kazanır (İşsevenler, 2019: 218-219). Tanınma konusunun akabinde yeniden meşruiyet hususuna gelmiş olundu. Fakat bu arada toplumsaldan uzak insanlar, karşılıklarını tanıyarak bir toplum ve modern anlamda bir ulus haline geldiler ve aynı zamanda devlet aşamasına da ulaşmış oldular. Toplum olacak olan bu insanlar aynı zamanda kuracakları kurumsal yapıyı şekillendirecek olan normları da beraberlerinde getirdiler. Kurulan yeni yapıyı ya da kurulmuş iktidarı meşru kılan husus da kurucu iktidarın toplumda var olan hukuk ile şekillendirilecek pozitif hukuk arasındaki paralelliği sağlayabilme kudretine ve becerisine bağlıdır denilebilir.

Zikredilen kurucu iktidarın daha kolay anlaşılabilmesi için İşsevenler’in önerdiği onto-teleolojik

analize değinilecek olursa; bir yanda nedenler teorisine diğerk taraftan da potansiyel-edim ayrımına dayanır (Gürler, 2019: 177). İlk olarak nedenler teorisi üzerinden gidilerek; herhangi bir olgunun anlaşılabilmesi için nedeninin anlaşılmasının elzem olduğu Antik Yunan'dan beri formüle edilmiş varsayım üzerinden gidilecek olursa kurucu iktidarın anlaşılabilmesi de onun nedenlerinin anlaşılması ile mümkündür ve bunlar da fail, maddi, şekli ve teleolojik nedenlerdir (İşsevenler, 2019: 64-65). Nedenler teorisine göre kurucu iktidar açısından durum da aynıdır; *yasa koyucu fail, nüfus maddi, anayasa formel, anayasanın gerçekleştirmeyi hedeflediği ideal de yahut iyi yaşam da teleolojik nedendir* (İşsevenler, 2019: 66).

Konuyu biraz daha açmak gerekirse; anayasa, kurulmuş olan iktidarlara meşruluk zemini temin etmesinin yanında kendisi de ya da anayasayı yapanların da meşru kabul edilmesi gerekir ki bu durumda modern anlamda düşünülecek olursa egemen olan halkın ya da ulusun kurucu iktidar olması gerekir ancak kurucu iktidar her zaman bir azınlıktır ya da bir diğerk ifade ile anayasalar belli bir uzman azınlık tarafından yazılarak egemenin onayına sunulurlar. Bu da anayasayı hazırlayan azınlığı fail neden yaparken; halk ya da ulusu da maddi neden yapar (İşsevenler, 2019: 67). Öte yandan kurucu iktidarın formel nedeni olarak ileri sürülen bizzat metnin ya da daha genel bir ifadeyle yasanın kendisidir. Ancak bu formel neden bizzat kurumsallaşmak gayesindeki halk/ulusun amacından sudur eder (İşsevenler, 2019: 78).

Kurucu iktidarın nedenler teorisine göre açıklaması yapıldığına göre bir diğerk husus olana kurucu iktidarın potansiyel-edim ayrımına göre tespitidir. Her toplumun bir yasaya dayandığı ya da dayanması gerektiğinden daha önce bahsedilmişti. Buna karşın her toplumun anayasası, toplumun genel anlayışı ile örtüşmez ya da kurucu iktidar tarafından şekillendirilen anayasa edimselleşemez ya da formel metinde öngörülen şekilde vücut bulmaz (İşsevenler, 2019: 70-71). Tersten ifade edilecek olursa bir toplumda yürürlükteki hukuk kurallarını fiili hale getirecek olan şey toplumun üyelerinin onu hukuk olarak kabul ediyor oluşlarıdır (İşsevenler, 2019: 73).

Son olarak tüm bu anlatılanları özetlemek icap ederse; modern ya da geleneksel tüm toplumlarda –ki bu toplum tek tek kişilerin kendi varlıklarını ortaya koymak için ötekini tanımayı göze alması ile şekillenir- yazılı ya da teamülü olsun bir anayasaya göre şekillenmiş kurumsal bir yapı mevcuttur ve bu mevcudiyetini bir anlamda meşruiyetine borçludur. Devletin ve toplumun üzerine inşa olarak bu doğrultuda varlığını devam ettirdiği bu yasa mevcut tüm toplumsal yasa ve kurumların üzerindedir ya da dışındadır ve kurucu iktidarın eseridir. Kurucu iktidarın şekli yönünü ifade eden bu yasa; salt formdan ibaret olmadığı gibi fail neden olarak bir azınlığın hazırlayarak kurulmuş olan ya da kurucu iktidarın maddi yönü olan toplumun amaçları doğrusunda meşru kabul ettiği bu yolla da kendisinde var olan iktidarı ortaya koyduğu kapsamlı ve çok unsurlu bir olgudur. Yani kişiler kendilerinde var olan iktidarı potansiyel hale getirmek için ortaya koydukları iradenin tezahürü olarak yine kendilerinde var olan hukuk çerçevesinde kendi yetkilendirdikleri bir grup tarafından şekillendirilen bir belge ile kendilerini bağlamaktadırlar.

2. Türk Kurucu İktidarlarının Onto-Teleolojik Analizi

Bir önceki bölümde kurucu iktidarın onto-teleolojik tahlili yapılmaya çalışıldı. Çalışmanın bu bölümünde ise Türk anayasal gelişmelerinin kurucu iktidar bağlamında bir tahlili öngörülmektedir.

Daha önce belirtildiği üzere bir toplum ve buna bağlı görece kurumsal her devlet kendisini temel bir yasaya dayandırır. Öte yandan modern dönemdeki gerçek manasıyla modern devletleri geleneksel olandan ayıran bir özelliğin de anayasaların seküler bir zemin üzerinden insan eseri olmasıdır. Bu iki husus dikkate alınarak Türkiye’deki modern kurucu iktidarlara odaklanmadan önce geleneksel Osmanlı kurucu iktidarına odaklanmak Osmanlı modernleşmesinin ve buna bağlı olarak anayasal gelişmelerinin günümüze değin barındırdığı problemleri de izleyebilmek noktasında faydalı olabilir.

2.1. Osmanlı Geleneksel Döneminde Kurucu İktidar

Osmanlı Devleti’ndeki hukuki yapı söz konusu olduğunda ilk kurulagelmiş cümle; “Osmanlı Devleti bir İslam devletiydi” ibaresidir (Eroğul, 2009: 182; Tunaya, 2016: 7). Bunun dışında bu ifadeyi zikretmekle birlikte şerh koyanlar da vardır. Örneğin; İnalçık (2017: 57), Ortaylı (2012: 200-201), Öztuna (2013: 147) gibileri de şer-i hukukun yanında örf-i hukukun varlığına işaret ederek salt İslami hukuka dayalı olarak addedilmesini reddederler. Şer-i ve örf-i hukuk gerek birlikte gerek yalnızca şer-i hukuka göre bir yönetim kurulmuş olsa da ortada bir kurucu iktidarın varlığı reddedilemez. Şöyle ki; özellikle devletin Kuruluş olarak adlandırılan aşaması geçilip yükselme dönemine gelindiğinde ortada kurumsal bir devletten bahsedildiğinde gerek devlet gerek de bu devletin mensubu olarak toplum kendisini ilk olarak Şer-i hukuka ikinci olarak özellikle Fatih sonrasında –örf-i hukukun birincil kaynak görülmesine varır derecede- örf-i hukukla bağlı kabul ediyordu (İnalçık, 2017: 65-66). Bu durum özellikle Hanefi mezhebine bağlı olmak ya da öyle görünmek zorunda olan devlet kademesi için (Öztuna, 2013: 144-145) Hanefi toplumda kendiliğinden meşruiyet sağladığı gibi diğer mezhep ve dinlerden olanlar için de yine İslam Hukuku’nun gayr-i Müslimler için öngördüğü uygulamaların kabulü noktasında aynı vaziyetteydi (Öztuna, 2013: 150). Bunun yanında İnalçık (2017: 5), devletin tüm faaliyetlerinde ilk olarak Müslüman tebaanın ihtiyaçlarının elzem olduğunun kabulü prensibinden de bahseder. Ancak Osmanlı klasik döneminin temel şiarının adalet olduğu fikri hakimdir denilebilir (Unan, 2015: 131).

Osmanlı hukuk düzenine ilişkin bu mülahazaların maksadı, kurucu iktidarın tespiti sebebiyledir. Bilgiler ışığında kabaca şöyle bir tespitte bulunmak mümkündür; gerek İslam kaynaklı olsun gerek de sultan tarafından yapılmış olsun; yasa, eğer İslam kaynaklı ise fail neden olarak bizzat Yaratıcı kabul edilebilirken, örf-i hukukun fail nedeni ise Sultan olarak görülebilir. Ancak her durumda Kurucu iktidarın maddi nedeni, Devlet-i ‘Aliyye’nin tebaasıdır. Formel neden olarak ise, bizzat Kur’an ve Hadisler ile İcma-i Ümmet ve Kıyas-ı Fukaha kaynaklı metinler ile bizzat padişah fermanları sayılabilir (Eroğul, 2009: 183). Kurucu iktidarın teleolojik nedeni ise bizzat tebaayı oluşturan tüm insanların adalet içerisinde huzurlu bir yaşamının temini bir diğer ifade ile Nizam-ı Alem olarak işaretlenebilir (İnalçık, 2017: 58; Zürcher, 2014: 30-31).

Kurucu iktidarın potansiyel-edim ikiliğine dayalı olarak Osmanlı geleneksel döneminde bir İslam devleti izlenimi çizerek, tebaasının huzurunun teminini sağlamak maksadıyla ortaya konulan irade padişah-ulema-ordu ekseninde kurulan sistem (Tanör, 2000: 22) sayesinde amacına ulaşıyordu denilebilir.

Geleneksel dönem olarak modernleşme çabalarının başlamasından öncesini kabul edilmesi hasebiyle, yukarıda yükselme dönemi için çizilen tablonun bozulmaya başladığı dönemi de geleneksel dönem

içerisinde değerlendirilmektedir. Özellikle on yedi ve on sekizinci yüz yıllarda ideal düzenin bozulmaya başlanarak dönüşümlere sebep olduğu söylenebilir (Tanör, 2000: 22). Bu bozuluşa en çok verilen örnek ise Koçi Bey (ölümü 1650)'in yazmış olduğu Risale'dir (1998). Koçi Bey, eski güzel günleri yâd edercesine hem dönemin padişahlarına tavsiyeler vermekte hem de bozuluşa ışık tutmaya çalışmaktadır (Pehlivan, 2018:1179). Bozuluşun yanında içeride ve dışarıda bir değişimden de bahsedilmesi gerekir. Tüm bunlar ışığından kurulmuş iktidar olarak devletin, kurucu iktidar tarafından çizilen sınırların dışına taşığından söz edilebilir ve ister istemez ortaya bir meşruiyet krizinin çıkmaya başladığı da söylenebilir.

Değişim ve bozulmaların içeriğı uzun uzadıya sıralanabilir ancak bu husus bu çalışmanın konusu değildir. Yine de konu ile bağlantılı olarak gelenekselden moderne öykünmenin sebebi sayılacak değişimlere bakmak gerekirse; daha on altıncı yüzyılda Osmanlı toplumsal düzeninin bel kemiğı olarak adlandırılabilen Tımar sisteminin –piyade sınıfının önem kazanması sebebiyle- zorunlu olarak çözülerek yeni bir sınıf olarak eşraf/ayanın ortaya çıkması, Amerika'dan getirilen gümüşün ülke ekonomisinde enflasyona sebebiyet vererek yeniçeri ya da bürokrasinin eşraf ile ittifak kurarak asli görevlerinden uzaklaşması (Karpas, 2014: 61-62), Avrupa'da ortaya çıkan dönüşümün İmparatorluğun özellikle Balkanlar'da kontrol ettiği toplumlar üzerinde yaptığı etkiler (Tekin ve Okumuş, 2018: 809) ve daha pek çoğı sıralanabilir. Tanör (2000: 19), anayasacılığa etki eden bu değişimlerin tasnifini ise şu şekilde yapar; “*feodal tepki (ayan direnişleri, halkın tepkisi (köylü orta sınıf hareketleri), dış baskılar (yabancı devletler), liberal-reformist girişimler (seçkinler, padişah), ulusal tepkiler (Türk olmayanların talepleri)*”. Burada zikredilen dönüşümlere bakıldığında ise yukarıda kurucu iktidarın maddi unsuru olarak belirtilen toplumda meydana gelen dönüşümler olduğu göze çarpacaktır. Nitekim kurucu iktidarın fail ve formel nedeni –her ne kadar göreve gelen her padişahla birlikte önceki kanunlar de facto yürürlükten kalkıyor olsa da- ile teleolojik nedeni olan toplumdaki adaletin tesisi sabit kalıyorken; maddi neden sürekli bir dönüşüme tabi oluyordu. Bu durum ise kurucu iktidarın potansiyeli ile edimi arasında bir uyumsuzluğu meydana getirerek meşruiyet krizlerini tetiklemekteydi.

Toplumda meydana gelen değişimlerin ortaya çıkardığı meşruiyet sorununu ortadan kaldırmak için pek çok adım atılmıştır ancak konumuz itibari ile öneme haiz olan; Osmanlı'da ilk anayasal metin olarak nazar edilen Sened-i İttifak'a değinmek gerekir. Türk Magna Carta'sı olarak addedilen Sened-i İttifak, bilindiğı üzere yukarıda bahsi geçen yerel ayan ile padişah arasında padişahın yetkilerini ayan lehine kısıtlayan bir belgedir. Toplumda meydana gelen değişimin yönetime yansımaları olarak görülebilecek olan bu metin her ne kadar tüm toplumu ilgilendirmiyor gibi görünse de Karpas (2014: 65), oluşan yeni durumun devletin en tepesinden köylüye kadar uzanan bir ittifaklar zinciri olduğunu ileri sürer. Bu doğrultuda kurucu iktidarın maddesi ile formu arasındaki kopuşun yeniden tesisi için bir fırsat olabildi (Meriç, 2015: 267) ancak malumdur ki bu süreç, padişah ya da merkezileşme lehine sonuçlanmıştır (Tunaya, 2016: 24-25). Sürecin karmaşıklığı ve özellikle katılımın kısıtlı oluşu göz önüne alındığında da failin, maddeyi ne kadar yansıtabildiğı tartışma konusudur (Tanör, 2000: 53). Meşruiyet sorununun aşılması noktasında Osmanlı'da atılan diğer önemli adımlar olarak ise Gülhane-i Hattı Hümayun olarak bilinen Tanzimat Fermanı ile Islahat Fermanı örnek gösterilebilir. Her bir metnin analizi hukuki noktada pek çok konuya ışık tutabilir fakat kurucu iktidarın maddesi noktasında her iki metnin de orta özelliğı

eşitlik noktasındaki vurgusudur (Tunaya, 2016: 31,35). Bu yolla kurulmuş iktidar, kurucu iktidarın maddi nedeninde meydana gelen dönüşüme cevap vermeyi amaçlayarak meşruiyet zeminini temin etmekteydi. Buna mukabil ortaya çıkan form ile fail neden, maddi nedeni yansıtmak şöyle dursun; sonrasında yaşanan gelişmeler de amacın hâsıl olamadığını ve potansiyelin edimselleşemediğinin bir göstergesi olarak okunabilir.

Kısa ve detaydan uzak bu anlatıdan çıkarılabilecek sonuçlara bakılacak olursa; toplumsal ve devlet düzeninin teminatı niteliğindeki yasa, Osmanlı klasik döneminde kurucu iktidar noktasında madde, form, fail ve amil noktasındaki bir uyum sayesinde mevcut iktidar potansiyeli amacın hâsıl olması noktasında fiiliyata ya da otoriteye dönüşmekteydi. Ancak gerek içeride gerek de dışarıda yaşanan gelişmeler; madde ve form arasındaki uyumun madde eksenli bozulmasına buna koşut olarak failde meydana gelen bozulmayı tetikleyerek gayeye ulaşılmasına mani olmuştur ve potansiyelin zuhurunu engellemiştir. Bu sorunun halli için atılan adımlar ya akamete uğramış ya da gerekli uyumu sağlamaktan beri kalmış ve geleneksel Osmanlı hukuki düzeninin, modern döneme geçiş öncesi vahametinin sembolü olmuştur.

2.2. Modern Kurucu İktidarlar

Çalışmanın bu bölümünün inceleme konusu, Türk toplumunun modern anlamda ilk anayasası olarak kabul edilen Kanun-ı Esasi ile başlayarak Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile sonrasında Cumhuriyet dönemi anayasalarının kurucu iktidarlarının onto-teleolojik perspektif ile günümüze kadar olan zaman dilimindeki durumudur.

2.2.1. Kanun-ı Esasi ve Sonrası

'Modern' kavramı malumdur ki, dünya tarihinin son birkaç yüzyılını şekillendiren bir olguya işaret eder. Modern olmanın pek çok veçhesinden biri olarak modern siyaset; devleti ve buna bağlı olarak anayasaların da muhteviyatını değiştirmiştir ki buna daha önce değinilmişti. Osmanlı Devleti'nde özellikle on sekizinci yüzyılda başlayan modernleşme çabalarının hukuki boyutlarını oluşturan gelişmelerin bir kısmına bir önceki bölümde değinildi. Bu zikredilen gelişmeler modern tandanslara sahip olmakla birlikte anayasal anlamda ilk modern gelişme hiç şüphesiz 1876 tarihli Kanun-ı Esasi (Tanör, 2000: 93) ve onun sunduğu kısa süreli Birinci Meşrutiyet deneyimidir.

İç veya dış sebepten olsun Osmanlı Devleti'nde meydana gelen hukuki değişimlerin ve bunların devlet faaliyetlerinde meydana getirdiği değişimin merkezindeki olgu devletin bekası olmuştur (Mardin, 2015: 26). Özellikle Üçüncü Selim ile başlayan modernleşme süreci ve Milli Mücadeleye dek geçen süre ve süreci yönlendiren aktörlerin temel gayesi devletin nasıl kurtarılacağı üzerine olmuştur. Durum böyle olunca Gülhane-i Hattı Hümayun'dan, Kanunu-ı Esasi'ye oradan da 1921 Anayasası'na kadar ilan edilen hukuki belgelerin de bu amaca hizmet etmesinin umulduğu söylenebilir. 1921 Anayasası hariç tutulacak olursa; Osmanlı dönemindeki metinlerin ilanındaki yabancı devletlerin etkisi de buna bir örnek olarak sunulabilir (Tunaya, 2016: 28, 34, 38). Bu amaca mukabil, Tanzimat döneminde gerçekleştirilmeye çalışılana yönelik atılan adımlar akamete uğramış; kozmopolit Osmanlı toplum yapısına, eşitlik, çare olmadığı gibi devletin asıl tebaası olan Müslümanların zararı ve neticesinde muhalefetine yol açmış, öte yandan başlamış olan toprak kayıplarına yenilerinin eklenmesinin nedeni olmuş, devleti yabancı

devletlerin ekonomik, siyasi ve benzer etkilerine açık hale getirmiştir (Tanör, 2000: 113-116, 122).

Tanzimat dönemi atılımlarının akamete uğramasının sonucunda yeni bir arayışın eseri olarak Kanun-ı Esasi de esasında dış baskıların ya da var olan baskıları def etmenin aracı olması düşüncesiyle duhul etmiştir. Ancak bu dahi gerçekleşmemiş ve Tersane Konferansı düzenlenerek neticesinde Osmanlı-Rus Savaşı başlamış oldu (Tanör, 2000: 150). Akabinde ise İkinci Abdülhamit iki yıllık bir faaliyetinin ardından Meclis-i Umumi'yi tatil ederek Kanun-ı Esasi'yi 1908'e kadar yürürlükten kaldırdı.

Buraya kadar zikredilenlerin de ışığında Kanun-ı Esasi'nin kurucu iktidarın onto-teleolojisi bağlamında kısa bir değerlendirmesini yapmak gerekirse; ilk olarak anayasanın fail nedeni olarak Cemiyet-i Mahsusa göze çarpmaktadır. Askeri ve bürokratik ağırlığın yanında azınlık ve ulemanın da temsil edildiği bu mecliste kurucu iktidarın maddi unsuru olarak toplum kesimlerinin temsilinden söz etmek mümkün değildir. Ayrıca, her ne kadar bazı seçkinlerin baskıları neticesinde meydana gelmiş ve Abdülhamit'in iktidara gelmek için verdiği rüşvet görünümünde olsa da Kanun-ı Esasi bir fermanıdır ve padişahın tebaasına bir lütfu görünümündedir (Tanör, 2000: 133). Öte yandan formel açıdan bir anayasa mahiyetinde olsa da modern bir anayasa metni içeriğinden uzak olduğu gibi; kurucu iktidarın amaçlarını yansıtmaya ve gerçekleştirme gücünden beridir. Gerek anayasanın yürürlükte kalma süresi gerek de amaçladığı düzenin kurulamamış olması da anayasanın kurulmuş olan iktidara, potansiyeli gerçekleştirme imkânı tanımadığı gerçektir.

Birinci Meşrutiyetin kısa ömürlü varlığının akabinde İkinci Abdülhamit'in tartışmalı ve uzun süreli iktidarı süresinde özellikle devlet okulları, askeri ve bürokratik yapı içerisindeki oluşumların filiz vererek güçlenmeleri (Tanör, 2000: 168-170) ve nihayetinde Kanun-ı Esasi'nin tekrar yürürlüğe konması yönündeki eylemlerinin nihayete ermesi ile başlayan İkinci Meşrutiyet rejimi 1909 değişikliklerine kadar esas metnin uygulanması şeklinde olmuştur. Her ne kadar hususi şartların neticesinde gerçekleşmiş olsa da temelde Birinci Meşrutiyet durumundan farklı sayılamaz. 1909 değişiklikleri ise formda birtakım değişiklikler olması hasebiyle kurucu iktidarın mahiyetinde değişikliğe işaret eder (Tanör, 2000: 192).

1909 yılında Kanun-ı Esasi'de yapılan değişikliklerle, devlet düzeni meşruti monarşi formunu almış ve kişi hak ve özgürlüklerinde modern anlamda görece bir iyileştirme sağlamıştır (Tanör, 2000: 197; Zürcher, 2014: 154). Bu hususta kurulmuş olan iktidarın yapısı değişerek güç merkezi değişmiş ve iktidarın kullanımı yürütmenin diğer kanadı olarak Bab-ı Ali'ye yani hükümete geçmiştir. Bu değişim pek çok sebep ve sonucun amili sayılabilir ve fakat fail neden olarak öncelikle Kanun-ı Esasi'nin tekrar yürürlüğe konması ne kadar padişahın iradesi gibi görünüyorsa; 1909 değişiklikleri de –Meclis-i Umumi tarafından kabul edilmiş olması bir nebze meşruiyet sağlasa da- kurucu iktidarın maddi unsurunun onayından uzak olduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki; kurucu iktidarın maddi nedeni olarak toplumun onay merciiinden geçmemiş bir anayasa, toplumun yalnızca bir bölümü tarafından seçilmiş vekillerin fail nedeni olarak gerçekleştirdiği bir değişiklikle yine devleti ve haliyle toplumu şekillendirecekleri bir form verilmek suretiyle ve devleti kurtarmak için çıktıkları yolda, bu doğrultuda kurulmuş olan iktidarın yol açtığı savaş gibi bir neticeyle karşılaşmıştır. Bu ifadeleri destekler nitelikte olan bazı görüşler ise şu şekilde sıralanabilir; halk kesimi ile anayasanın ilanını talep edenler arasındaki dünya görüşü farklılığı ve buna bağlı olarak Avrupa'ya öykünme (Ahmad, 2015: 37), meclisin teşekkülünde oy sisteminin sakıncalı

ve seçmen olmanın maddi zorunluluğunun kapsayıcı olmaması ve hatta tek partinin hakimiyetinde bir parlamento görünümünde olması gibi (Tanör, 2000: 153-154, 218).

2.2.2. Cumhuriyet Döneminde Kurucu İktidar

Cumhuriyet dönemi kurucu iktidarlarına odaklanmadan önce, 1921 Anayasası'na birkaç cümle ile değinmek gerekir; öncelikle Schmittçi anlamda bir olağanüstü hal olmasa da bir savaş durumu anayasası olarak bu belge incelemenin konusundan hariç tutulabilir. Ancak savaş süresince yaşanan gelişmeler göstermiştir ki; Türk anayasacılık hareketleri içerisinde kurucu iktidarın unsurları olarak madde –Misak-Milli sınırları içerisinde kalan topraklardaki her kesimden unsurun temsil edildiği (Tanör, 2000: 232)-, fail –seçim usullerindeki tartışmalı hususlar (Tanör, 2000: 231)-, form ve teleolojinin – vatanın kurtarılması- uyumunun sarıh bir örneği olarak kabul edilebilir (Tanör, 2000: 250). Bu unsurların uyumunun neticesinde ortaya konan iradenin tezahürü olarak var olan potansiyel edim haline gelerek amaçlar hâsıl olmuş ve Milli Mücadele başarıya ulaşmıştır. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabulü hususunda bazı tartışmalar vardır (Tanör, 2000: 231-232) ancak bir savaş dönemi anayasası olarak bu kanun çalışmanın dışında tutulmuştur. Nitekim asıl tartışmalı süreç de savaşın kazanılması sonrasında ortaya çıkmıştır (Zürcher, 2014: 248-249).

Cumhuriyetin ilanını izleyen süreçte yenilenen meclis, 1924 yılında yeni bir anayasa hazırlayarak kabul etmiştir. Yukarıda kısaca değinilen ve savaş dönemi anayasası olarak nitelenen 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve akıbeti belli olmayan Kanun-ı Esasi'nin birlikte varlığını devam ettirdiği yasal taban üzerinden yükselen yeni devlet kendisini ve toplumunu şekillendirecek esas ve temel bir norma ihtiyaç duymaktaydı (Tanör, 2000: 290). Cumhuriyet rejimine sahip modern bir devlet olmanın sorumluluğu ile bir anayasaya sahip olma gerekliliği çerçevesinde değerlendirilebilecek olan 1924 Anayasası'nda kurucu iktidarın fail nedeni olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni görmekteyiz (Tanör, 2000: 290). Kurucu iktidarın maddi neden unsuru olarak Türk Milleti, anayasa yapımına ancak ve ancak tek partinin katılımında gerçekleşen demokrasi vasıtasıyla katılma şansı bulmuştur (Ahmad, 2015: 70). Ortaya konan form ise yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk toplumunu şekillendirmek ve modernleştirmek amacını bünyesinde barındırmaktadır (Tanör, 2000: 329). Ancak ve ancak rejimin değişmiş olması, toplumun kendisini yönetecek iktidarı şekillendirmede en büyük rolü oynayan anayasanın yapımına sınırlı katılımı bir yana, bu anayasanın madde ve fail nedenlerin uyumunun aranması gerekliliğini değiştirmemiştir bir diğer ifade ile son iki yüz yıllık dönemde devlet, Türk toplumunun merkezi olgusu olarak kalmıştır (Çaha, 2012: 187). Türkiye'nin modernleşmesi ve yeni kurulan devletin devamı için gerçekleştirilmesi gereken reformların bir an önce tatbiki için hızlı adımlar atabilmenin bir yolu olarak hâsıl edilmiştir (Tanör, 2000: 329). Daha sonrasında yaşananlar –Takrir-i Sükun, muhalefetin bastırılması, vb.- da bunun bir göstergesi olarak okunabilir.

1924 Anayasası gibi gerek 1961³ gerek de 1982⁴ Anayasası egemenliği kayıtsız şartsız millete teslim etmekle birlikte fail neden olarak beliren belli kesimlerin uhdesinden vücut bulmuş; maddi neden olarak

³ 1961 Anayasası, Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi temsilcileri, baro temsilcileri esnaf, sanayi ve ticaret odaları üyeleri, üniversite ve yargı mensupları gibi kesimlerden müteşekkil Kurucu Meclis tarafından ortaya konmuştur (Eroğul, 2009: 286).

⁴ 1982 Anayasası, Milli Güvenlik Konseyi'nin onayından geçmiş isimlerin oluşturduğu Danışma Meclisi tarafından yapılmıştır (Zürcher, 2014: 405).

toplum anayasa yapım süreçlerinde dışarıda tutulmuştur. Ancak burada 1961 ve 1982 Anayasalarının halkın onayına sunulmuş olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Her ne kadar halkoyuna sunulmuş olsalar da bu anayasaların hazırlanışındaki olağanüstü darbe dönemlerinin akabinde gerçekleştirilmiş olmaları göz önüne alındığında yapılan halk oylamalarının demokratik yönü tartışmalıdır. Buna ilaveten Türkiye’de içtimai manada bir çoğulcu kültüre karşın asimile ve bütünleştirici bir devlet anlayışına vurgu yapan Tunaya (2014: 50), demokrasinin önündeki engellerin aranması gerektiği yönü farklı taraflara çevirir. Öyle ki; anayasanın maddi ve fail nedeni arasındaki bu kopukluk; kurucu iktidarın diğer nedenleri olan form ve amaç unsurlarının da havada kalmasına sebep olmuştur. Formda belirtilen hemen hemen her hak ve özgürlük, kurulmuş iktidarlar tarafından ya kısıtlanmış ya da kullanımı engellenmiş yine formda belirtilen devletin işleyişine yönelik kurumsal yapı da farklı iktidarlar tarafından farklı yönlerde değişikliklere uğratılmıştır (Karpaz, 2015:8). Bu da anayasalarda belirtilen pek çok modern anlamda anayasal gerekliliği yalnızca formel birer husus, anayasaları da modern devlet olmanın bir gereği olarak var olan alelade bir metin şeklinde addedilmeye mahkum etmiştir. Bu hususta İşsevenler (2019: 172)’in Hannah Arendt’tan aktardığı şekilde; modern anayasaların Orta Çağ ya da daha önceki dönemlerde insanların iktidarı meşru sayarken ona atfettikleri kutsallık şeklinde bir kutsallık duymaları halinde kurulmuş iktidarların meşru sayılacağı varsayımından hareket edilecek olursa; Türkiye’de böyle bir durumdan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Bu bir anlamda modern anayasaların seküler yönüne işaret eder. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi modern anayasacılık seküler bir temele dayanır ve insanlar bir Tanrı’nın kanunundan ziyade kendi yaptıkları kanunlarla kendilerini bağlarlar. Bu durumun Türkiye açısından bir sapması olarak Sarıbay (1995: 57), İslam’ın hala toplumsal anlamda belirleyiciliğine yaptığı vurgudan hareketle Türkiye’de kurucu iktidarın maddi nedeni olarak toplumun anayasaya atfettiği önem tartışma konusu edilebilir. Ne 1924 Anayasası ne 1961 Anayasası ne de 1982 Anayasası toplumda var olan potansiyelin husule gelmesini ve kurulmuş iktidarların tam manasıyla meşru kabul edilmesini sağlayamamışlardır denilebilir.

Son olarak şunun da ifade edilmesinde yarar vardır ki; fail neden üzerinden gerçekleştirilen pejoratif okumaya karşılık kurucu iktidarın maddi unsuru olarak toplumun, anayasa yapımına katkı sunmak yönündeki isteği de Türkiye için tartışmalıdır. Konuya, Heper (2012: 238-239)’in merkez-çevre çözümlenmesinden hareketle bakılacak olursa merkez çevreye karşı hemen her zaman endişe ile bakarken; çevre bu bakışlara ya radikal tepkiler vermiş ya da adeta merkez karşısında sinmiştir. Neticede ise toplum, merkezden dışlanmanın çaresini, çevreye yakın duran partiler ile ilişki kurarak çözüme yoluna gitmiştir (Heper, 2014: 240). Devletin dayatmaları parti ile savuşturulmak istenirken, devlet-hükümet arasında bir kısır döngü halini alarak tartışmalar yine devlet odağına çekilmiştir. Sonuç olarak da fail neden değişmesine karşın maddi nedenin bir kısmı hep dışarıda kalmış; ortaya konulan form amaçları kapsamadığı için potansiyelin edimselleşmesi mümkün olamamıştır.

SONUÇ

Kurucu iktidar, tarihin her döneminde yöneten ve yönetilen ayrımının teorik zemininin tespitinde ortaya çıkan bir olgudur. Ancak bu olgu ister yazılı olsun ister teamüllere dayalı, yasal mevzuatı ortaya çıkaran bir anlayışla kavranır. Bunda modern anayasaların hazırlanışında, devletler ve toplumlar

şekillendirilirken kişi, grup ya da kurumların bu görevi üstlenmesi etkilidir. Fakat anayasanın somut metni olarak formunu ortaya koyan bu fail neden kurucu iktidarın yalnızca bir vechesidir. İşsevenler'in felsefi bir boyutta ele aldığı kurucu iktidar nedenler teorisi bağlamında dört unsurdan meydana gelir ki; belirtildiği gibi anayasayı toplumun önüne sunan unsur olarak fail neden, toplumun önüne sunulan somut metin ya da teamüllerin muhteviyatını oluşturan formel neden, topluma ne yönde şekil almalarını öğütleyen teleolojik neden ve tüm bunların merkezinde yer alan maddi neden olarak toplum.

Kurucu iktidar analizlerinde maddi neden olarak toplum hep ıskalanmış ya da amiyane tabirle kal-e alınmamıştır. Türk toplumu özelinde değerlendirecek olursak bu husus daha da belirgindir. Özellikle devlet olgusuna karşı takınılan tavırdaki geleneksel anlayış, modernleşme gayesi taşıyan bir toplum olarak Türk toplumunu, hedef olarak kabul edilen Batı Avrupa modelinden uzağa düşürmese dahi bu amacın gerisinde bıraktığı söylenebilir. Yine modernleşmenin bir vechesi olarak dünyayı İslami kavrayışın – ki bu tüm kanunların bir tarafa Tanrı kaynaklı asıl kanuna atfen- bir tezahürü olarak sekülerleşmenin Batı Avrupa modeli ile kıyaslandığında 'tam manasıyla' gerçekleşmemiş olması da anayasalara özellikle Batı Avrupa ve Amerika'da olduğu şekliyle bir anlam verilmesini engellemektedir. Bu bağlamda İslam hukukunun ağırlığının hissedilir olduğu Osmanlı klasik döneminde özellikle kurucu iktidarın faili olarak Tanrı'nın görülmesi ve meşruiyetin bu yolla sağlanması gerçekleşiyorken modernleşme döneminde böyle bir onaylama bir yana yapılan kanunlar toplum tarafından 'gâvur icadı' olarak nitelenerek bunlara karşı direnilmiştir. Bu husus Türk toplumunun genel manada kanuna verdiği önemin; kanun olgusunun Batı Avrupa modelinde üzerine yüklenen anlam ile örtüşmemesinden kaynaklı olup; her iki toplumsal kavrayış karşılaştırmalı perspektifle ele alındığında gözlenebilmektedir. Bu durum Türk toplumunun kanuna atfettiği bir önem olmaması durumu olmayıp; bizzat kanunun kaynağının farklı kavrayışlara dayandırılmasından kaynaklanmaktadır denilebilir.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren tedrici olarak gerçekleştirilmeye çalışılan modernleşme özellikle Cumhuriyetin kurulması ile hız kazanmış ve kuruluş aşamasındaki gelişmeler kurucu iktidarın fail nedenine geniş bir hareket serbestisi sağlamıştır. Buna mukabil modernleşme, kurucu iktidarın maddi unsuru olarak toplum sathında pek muteber karşılanmamıştır. Bunda modernleştirici olarak 'cumhuriyet elitleri'nin yanlış modernleşme kavrayışları da etkili olduğu gibi daha önce zikredildiği üzere toplumda seküler bir zihniyetin olmaması da etkili olmuştur. Öte yandan fail nedenin ideolojik olarak uzağına düşen maddi neden, taleplerini muhalif partiler üzerinden iletme düşüncesiyle hareket ettiğinde merkeze ulaşmış ve fakat bu da çevrenin merkezde yeni bir merkez inşa etme gayreti ile eski merkezin unsurlarını çevreye itmiştir. Netice olarak kurucu iktidarın maddi unsuru olarak toplum yekpare olarak ortak bir zeminde bir araya gel(e)memiş, iki yüzyıllık anayasal geçmişe karşın üzerinde mutabık olunan bir yasal mevzuat zuhur edememiştir. Nedenler arası uyumsuzluğun sonucu olarak da toplumun uhdesinde potansiyel haldeki iktidar, edimselleşemeyerek gerçek manada meşru bir anayasal zemin ihdas edilememiş ve tartışma hep kurulmuş iktidarların mücadelesi şeklinde gerçekleşmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada içerisinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına

uygun olarak sunduğumu, çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, çalışmanın özgün olduğunu, bildiririm. Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma tek yazar tarafından hazırlanarak ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2015). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Alogan, Y. (çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akal, C. B. (2016). *İktidarın Üç Yüzü*. Ankara: Dost Kitabevi. 8. Baskı.
- Çaha, Ö. (2012). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Doehring, K. (2002). *Genel Devlet Kuramı*. Mumcu, A. (çev.), İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Eroğul C. (2009). *Anatüze Giriş*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Gözler K. (1998). *Kurucu İktidar*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gürler S. (2019). Anayasanın Onto-Teleolojisi ve “Bir Felsefi Mesele Olarak” Kurucu İktidar: O. Vahdet İşsevenler’in Kurucu İktidarın Eleştirisi (Anayasanın Maddi ve Fail Nedeni) İsimli Kitabının Tanıtımı ve Değerlendirmesi. *ViraVerita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, Sayı: 10, 168-187.
- Heper, M. (2012). *Türkiye’de Devlet Geleneği*. Soyarik, N. (çev.), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- İnalçık H. (2017). *Osmanlı Tarihinde İslamiyet ve Devlet*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- İşsevenler, O. Vt. (2019). *Kurucu İktidarın Eleştirisi: Anayasanın Maddi ve Fail Nedeni*. Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- Karpat, K. H. (2014). *Osmanlı’dan Günümüze Elitler ve Din*. Timaş Yayınları., İstanbul.
- Karpat, K. H. (2015). *Türk Siyasi Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi*. Elitez, C. (çev.), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş. (2015). *Türkiye, İslam ve Sekülerizm*. Gen, G. ve Bozluolcay, M. (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Meriç, C. (2015). *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İ. (2012). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Cedit Neşriyat, Ankara.
- Öztuna, Y. (2013). *Osmanlı Devleti Tarihi: İkinci Cilt Medeniyet Tarihi*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Pehlivan, Z. N. (2018). Koçi Bey’in Sultan İbrahim’e Sunduğu Risale Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Social And Humanities Sciences Research*, 5(23), 1179-1182.
- Sarıbay, A. Y. (1995). *Postmodernite, Sivil Toplum ve İslam*. İletişim Yayınları, İstanbul.

- Tanör, B. (2000). *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tekin Z. ve Okumuş G. (2018). Osmanlı Devleti'nin Düzen Arayışı: Anaysal Düşünce Gelişiminin Dinamikleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 803-825.
- Teziç, E. (2009). *Anayasa Hukuku*. Beta Basım, Ankara.
- Touraine, A. (2016). *Modernliğin Eleştirisi*. Tanrıöver, H. U. (çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Unan, F. (2015). *Osmanlı İdare Felsefesinde Adalet*. Adalet Kitabı. Arı, B ve Aslantaş, S. (ed.), Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Zürcher, E. J. (2014). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. Saner, Y. (çev.), İletişim Yayınları, İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

People have been living in a society for a very long time, as evidenced by information obtained from written sources. This state of society has caused certain social divisions in line with the uniqueness of each person. The most common form of this division arose in its governing and managed form. As an inevitable result of living in a society, the separation of governing and being govern is often seen as a process in favor of those who govern. But just as the governed ones cannot remain outside the system, the rulers have been bound by certain customs, traditions, laws or rules in every period of history. While all these rules, bases or commands make the governed ones a part of the constituent power that forms the basis of the established power; these rules or bases are also the source of the legitimacy of those who govern. This In line with this, the constituent power can only be used to make constitutions in the modern sense going beyond a reference, in almost every period of the exercise of political power legitimacy condition. The constituent power topic, which is very little studied in our country, has been handled in relation to modern constitutionalism in connection with the previous statement and only in relation to the technical part of the issue. In this direction, developments in the Turkish Constitutional History have been examined in various ways from the dimension of founding power. However, these studies of constituent power generally focused on one dimension of constituent power as well as technical. This is also the case in the Turkish Constitutional History, as seen in the studies examining the founding power. Işsevenler (2019), who handles the constitutive power in its philosophical dimension, examines its philosophy by going beyond the technical dimension of the subject. In this way, it has moved away from the technical analysis of the founding power, allowing the study of the founding power from a broader perspective in favor of the governed and an analysis for the entire society. The constitutive power is passed through a philosophical analysis within the framework of the theory of causes and the potential-effect opposition. This analysis allows us to reveal the difference between traditional and modern periods. In addition, as a whole of binding rules, the constitution, rules, practices, such as whatever name, make it possible to examine the legal legislation that determines the relationship between the governing and the governing

from all angles. In this study, in line with İşsevenler's perspective, the traditional and modern periods of the Ottoman Empire and the constitutive powers in the Republic of Turkey were analyzed. This limited analysis has shown that in the Ottoman traditional period, when there were no or very few written documents in Turkey in the pre-modern period, the social structure was considered static, and this stasis was riveted by an organic social structure. In addition, adherence to Islamic rules and pedestals, at least within the framework of the majority Muslim community, has given this element the opportunity to control the rulers, albeit in an implicit way. It is known that along with the modernization movements in the Ottoman Empire, the idea of constitutionalism gradually attracted the attention of some segments of society. But although this process was gradual and slow, this slow progress also prevented the idea of the constitution from reaching the entire society. All of society aside, as in the case of Europe, there is a search for a constitutional order that does not occur as a result of a demand even from a bourgeois segment of society. As the first constitution in Turkey, Kanun-ı Esasi and all previous texts took place in the form of diplomatic moves of the state, they were again brought before society by the hands of state bureaucrats. Despite all this, it is impossible to say that these bureaucratic cadres are not in an isolated opinion from society, but there is also no decision-making process with society or those who are managed. As the governing and managed relationship in the text of the Constitution is mostly unilaterally regulated, the opposite can only be said to have occurred partially through the extraordinary period in the "Teşkilat-ı Esasiye", known as the constitution of 1921. Both the previous and later constitutional texts were unilaterally arranged in the shadow of state power, and although demands from certain segments of society were met from time to time, these demands were prevented by the changes. This situation not only overshadowed the constitutional consciousness and the legitimacy basis of the constitution, but also led to the idea of a state independent of the constitution in the eyes of the ruled. As a result it can be said that; as an element of the founding power of the constitutions in Turkey, the society has not been able to actualize this power in itself, and the state has always looked at the possibility of this actualization with concern.